

НАЦИОНАЛНА ХУДОЖЕСТВЕНА АКАДЕМИЯ

ФАКУЛТЕТ ЗА ПРИЛОЖНИ ИЗКУСТВА

КАТЕДРА КЕРАМИКА И ДИЗАЙН НА ПОРЦЕЛАН И СТЬКЛО

АВТОРЕФЕРАТ

към дисертационен труд за придобиване на образователна и научна
степен „Доктор“

СЪВРЕМЕННИ ТЕНДЕНЦИИ И РАЗВИТИЕ НА ОСВЕТИТЕЛНИТЕ
ОБЕКТИ В СФЕРАТА НА СИЛИКАТНИЯ ДИЗАЙН

Докторант: Гургана Ангелова Мугафчиева

Научен ръководител: инж. д-р Васил Харизанов

София, 2020

Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд се състои от текстова част и илюстративно приложение с общ обем от 215 страници, от които текстова част 142 страници и илюстрации 73 страници. Дисертационният труд съдържа увод, изложение в три раздела, заключение и приноси като след всеки раздел следва списък на използваната литература и снимков материал. Библиографията се състои от общо 87 цитирани източници, от които 21 бр. на български, 24 бр. на латиница, 28 източника онлайн информация и 14 разговора на автора. Илюстративното приложение съдържа 156 броя снимков материал.

Съдържание

Увод.....	6
Разглеждана проблематика.....	7
Обосновка на темата.....	7
Цели на дисертацията.....	8
Обект на изследването.....	9
Обхват на изследването.....	10
Обособена терминология.....	10
Методологични подходи.....	12
Структура на дисертацията.....	12
1. I Глава: Исторически преглед в развитието на керамичната лампа.....	13
1.1. Анализ на възникването и присъствието на осветителните обекти в живота на човек.....	14
- Присъствие на осветителните изделия в социален и психологически аспект:.....	15
- Лампата в религията и културата на различните народи:....	16
1.2. Използвани материали и източници на светлина.....	16
1.3. Значими периоди и научни открития:.....	17
2. II Глава: Естетика и технология при изграждане на осветителни тела в силикатни материали.....	18

2.1. Приложими технологии в образуването на осветителни предмети	19
2.1.1. Керамични материали:	20
- Пластичното формование	20
- Отливането на керамичните маси.....	21
2.1.2. Стъкло.....	22
- Устно издухване.....	22
- Витраж и Тифани	23
2.1.3. Други силикатни материали.....	23
- Бетон.....	23
2.2. Иновативни процеси и съвременни технологии	24
2.2.1. Адитивно производство	24
2.2.2. Дигитално фрезование.....	25
2.3. Конструктивни параметри и изисквания към осветителните изделия	26
2.3.1. Изисквания към електрическата мрежа	26
- Енергийна ефективност	26
- Безопасност	27
3. III Глава: Форма и концепция на съвременните осветителни тела в силикатния дизайн	27

3.1.	Тенденции във формообразуването.....	28
3.1.1.	В световен план.....	28
3.1.2.	В България.....	29
3.2.	Светлинните обекти като част от архитектурната среда	30
3.2.1.	Концептуални обекти.....	31
3.2.2.	Светлинни инсталации.....	32
3.3.	Силикатните материали като изразно средство в дизайна на осветителни обекти	32
4.	Заключение.....	33
	Приноси	37
	Списък на публикациите по темата	38

Увод

Осветителните тела, като част от продуктивния дизайн, присъстват осезаемо в жизнената ни среда. Функционалността им се обуславя най-вече от наличието на светлината, повратен момент в хода на цивилизацията, което провокира осветяването на пространства. Утилитарният им и естетически характер се определя от стремежа на човек да подобри заобикалящата го среда. Архитектурният и интериорен дизайн безспорно използват светлина като игра на петна в пространството. Основно обаче, нейното приложение в продуктивния дизайн е в лицето на осветителните изделия. Така маслената лампа постепенно се развива и в днешно време може да се говори за дизайн на осветителни тела. С постепенната си еволюция, тя става неизменна част от архитектурния ансамбъл – интериор и екстериор. От тази гледна точка, този тип продукти оказват влияние не само при оформяне на вътрешни помещения, а и във външна среда. Както казва емблематичният за този бранш дизайнер Инго Маурер: „Добрата светлина прави хората щастливи”¹, а тя е основна за дизайна и конкретно този на осветителни обекти.

¹ MDmagazine – Инго Маурер.(2016). бр. IV. с. 58

Разглеждана проблематика

Проучването на тема „Съвременни тенденции и развитие на осветителните обекти в сферата на силикатния дизайн” цели да разгледа проблематика свързана с определени изисквания към осветителните тела и конкретно във финокерамичното образуване от гледна точка на **естетически и технически параметри**. Тенденциите в това развитие включват: използването на силикатни материали в осветителния дизайн и тяхното комбиниране с други; използване на съвременните технологии както в самото формообразуване, така и в завършения продукт; изисквания за безопасност и енергийна ефективност; тенденции във формообразуването по отношение на естетика и художествена изразителност.

Обосновка на темата

От гледна точка подобряване качеството на живот, **осветителните тела като продукт на силикатните материали**, непрекъснато се развиват във всички формообразуващи направления – декоративни и утилитарни. Осветителните изделия са не само част от жизнената среда на човек, а също така и израз на художествена интерпретация. С постепенната еволюция на маслената лампа се стига до съвременния

дизайн на осветителни тела. Така се разглеждат етапите на развитие, както по отношение на технологии, така и в художествената форма. Възможностите за изграждане и прилагане на иновативни технологии в съвременното художествено оформление в силикатното и конкретно в керамичното формообразуване, провокират за обстоен анализ в това отношение.

Цели на дисертацията

Отправна точка в настоящето изследване е развитието на осветителните изделия от древността до наши дни. Чрез проследяването им се проектира пътят на силикатния дизайн и специално този на керамичните осветителни продукти. Основна цел в настоящата дисертация е **съвременната концепция** по отношение на осветителните продукти, което включва както художествените аспекти, така и производствените методи и използвани материали. Това от своя страна разглежда широкият набор от възможности в силикатната индустрия. В тази връзка се проследяват и технологичните възможности, включващи и иновативни процеси, за реализиране на осветителни изделия. Така, целите на дисертацията могат да се обобщят в задълбоченото проучване на основните аспекта в естетическите и

функционални параметри на силикатните и в частност финокерамичните материали използвани за изграждане на осветителни тела.

Обект на изследването

Основен обект на изследването е маслената лампа и нейното развитие до днес, което е и първият датиран осветителен продукт. Това включва тяхната поява, приложение, разпространение и не на последно място – изработка. От тази гледна точка проучването разглежда не само художествената изразителност на светлинните обекти, а и възможностите при формообразуване. Лампата се развива до сега като съвременна тенденция в това направление е нейното превръщане в концептуален обект. Поради това основният акцент пада върху **съвременните търсения** на художници и дизайнери от цял свят, работещи с различни медии, в това число и силикатни материали.

Обхват на изследването

Изследването започва с проучване на периоди от хилядолетия преди Христа и завършва в наши дни като основно се набляга на съвременната стилистика в това направление. За зараждането на осветителни тела още преди Новата Ера свидетелстват археологически артефакти на обекти служещи за осветление, които постепенно се развиват досега. Проучването преминава плавно през различните исторически периоди, характеризиращи осветлението от гледна точка на развитието на човек, технологичният напредък и научните открития. Анализът преминава поетапно в постепенната еволюция на маслената лампа до съвременен осветителен обект. Така се проследява не само пътя на осветителните тела, а и технологичното, икономическо, социологическо и психологическо развитие на човека като цяло. Основният акцент е съсредоточен в изследване на съвременната проблематика, от средата на XX в. до сега, в **дизайна на светлинни обекти** както по света, така и у нас.

Обособена терминология

Като терминология в настоящата дисертация се разглеждат няколко понятия, които изискват пояснение относно смисловото им приложение.

Под **силикатен дизайн на осветителни обекти** се разбират всички осветителни изделия изведени и реализирани в силикатни материали. Използвана е технологична терминология от гледна точка формообразуването на силикатни продукти. Под съвременни използваеми технологии се имат предвид всички **съвременни материали и технологии**, включващи и традиционни такива, използвани за изработка на осветителни тела, в това число и осветителния консуматив. Спрямо историческото развитие се разглеждат понятия, характеризиращи източникът на светлина, използван през различните периоди. В историческият обзор са включени и термини характеризиращи формата и предназначението на осветителния съд. С оглед диапазонът на приложение на тези изделия се изисква ново осмисляне на терминът лампа, който излиза от контекста на утилитарен предмет и се превръща в **концептуален обект**. Така, на база съвременната концепция на осветителното тяло се извеждат термини като светлинен обект и осветителен продукт. Във връзка с психологическите проучвания се говори за изкуството на осветлението, което се характеризира с влиянието му върху възприятията на човек.

Методологични подходи

В настоящето проучване е използван комплексен набор от методологични подходи. Основен изследователски метод е **анализът** през вековете, който се прави с оглед развитието на осветителните обекти в силикатния дизайн. Сравнителният анализ цели да направи съпоставка между отделните културни периоди в разглежданата проблематика. В съвременен план, дизайнът на светлинни обекти в България се съпоставя, с този в световен. **Синтезът** също намира приложение в настоящето изследване. От една страна се прави паралел между използваните материали и от друга, как осветителните тела се синтезират в архитектурната среда – интериор и екстериор. Използван методологичен подход е и **проектирането** в авторските разработки по темата. Това цели да покаже пътят от идеята до реализирания продукт и как той е изведен. **Библиографията** като метод, също е приложен чрез обзорът, който разглежда отделните автори и студии, работещи в направление дизайн на осветителни тела.

Структура на дисертацията

От структурна гледна точка изследването се гради на няколко раздела, включващи уводна част и заключение. Теоретичният и експериментален

план съставят основната на настоящето изследване. От тази гледна точка дисертацията съдържа три основни глави, съответно: **I глава: Исторически преглед в развитието на керамичната лампа; II глава: Естетика и технология при изграждането на осветителни тела в силикатни материали и III глава: Форма и концепция на съвременните осветителни тела в силикатния дизайн.** След всяка глава следва библиография и илюстративно приложение.

1. I Глава: Исторически преглед в развитието на керамичната лампа

Историческият преглед в развитието на керамичната лампа започва първо с основния фактор, поради който осветителните изделия навлизат в живота на човек. Това най-вече се характеризира с появата на огъня и произлезлите от него възможности, пред които се изправя човекът. Така се разкриват други хоризонти за придобиване на нови умения и повече познания както за вътрешния, така и за външния свят. Редица науки се занимават с влиянието на наличието на светлина, респективно осветление в напредъкът и хода на цивилизацията въобще. Безспорно появата на **изкуствената светлина** е повратна точка за развитието както в икономически план, така и в социален. Индустриализацията е

процес свързан основно с възможностите, които дава използването на изкуствена светлина във времето, когато естествената не е налична. От своя страна това провокира за намиране на нови решения, които да подобрят **качеството на осветяване**, което довежда до съществен прогрес в доставянето на изкуствено осветление. Развитието стига до икономически изгодни решения, които от една страна са енергийно спестяващи и от друга екологично безвредни. Но до тази еволюция в изкуственото осветление се стига след няколко основни научни открития, които бележат следващият съществен напредък в това отношение.

1.1. Анализ на възникването и присъствието на осветителните обекти в живота на човек

Още с откриване на огънят светлината става важна част от живота на човек. Използването и основно неговото контролиране е едно от най-значимите постижения в развитието на човечеството. Това откритие става повратна точка в прогресът на човек, като по този начин той успява да получи известна независимост. От тази гледна точка това е първата стъпка, която прави, за да се ограничи от примитивната си природа. Светлината пробужда човека да опознае повече за себе си и

околната среда, както и да придобие нови умения. В днешно време светлината или осветяването се приема като естествен процес от ежедневието. Въпреки това тя претърпява дълъг и значителен напредък докато се преобразува в съвременните разбирания за осветяване на пространства.

- Присъствие на осветителните изделия в социален и психологически аспект:

Редица автори изследват нейното зараждане и трансформация от най-ранния период до наши дни. В своите книги, Матю Лъкиш² приема появата на светлината като превратна в живота на човек. Според него точно тя е тази, която превръща първобитния човек в цивилизован. Той обяснява откриването на огънят с нарастващото желание на човек за независимост. С последвалото си развитие, тя е основен фактор в развиващо се общество. С овладяването и откриването на изкуствената светлина, Лъкиш разглежда хода в изкуството, науката, медицината, философията, психологията. Последната намира нова област, в която основно изследване е наличието на светлина в живота на човек. Описват

² M. Lukiesh . “The lighting art”; “Artificial Light”; “Lighting Home”

се също така и взаимодействието между дизайна, светлината и влиянието им върху жизнената среда, което и пряката връзка в настоящето изследване от гледна точка изкуството на осветителния дизайн.

- **Лампата в религията и културата на различните народи:**

Маслената лампа играе важна роля в обредността на зараждащото се човечество, както и в следващата му еволюция. Различните култури използват определени думи – молитви, а също и предмети със символично значение. Същото се отнася за употребата на ароматните масла и тамяна, на пример, които се съхраняват в определени за целта съдове, спрямо различните религии. Това води до направата на **специални предмети**, изработени както от метал и различни природни материали, така и от **керамика и стъкло**. В исторически план се разглеждат различните периоди, култури и народи от развитието на човечеството в това направление.

1.2. Използвани материали и източници на светлина

С напредъка на цивилизацията, маслената лампа започва да се изработва не само от керамика, а и от метал, мрамор, алабастър.

Маслените лампи се смятат и за първите масово възпроизведени изделия като в началото те са изработват от глина на ръка, в последствие източвани на колело и накрая чрез формване във форми. Първата датирана маслена лампа е направена от естествени материали и често срещани обекти като кокосов орех, черупки от миди, раковини, издълбани камъни. Успоредно се развива и източникът на светлина като започват да се използват растителни масла и смоли, вместо животински продукти, въпреки това употребата на китова мас остава с дълго приложение и обхват. Първите намерени предмети, служещи за осветление са изработени от камък и датират от около 10 хил. г. пр. Хр. С оглед този обзор се отбелязват основни формообразуващи периоди, исторически датирани, съответно **прансторически, в древността, в историята на други и култури и народи** и археологическите проучвания **по българските земи**. Последните включват богата трактовка по отношение на форма и декоративни елементи.

1.3. Значими периоди и научни открития:

Научните открития в еволюцията на лампата въобще, се бележат от няколко периода, започващи с промяна в източникът на светлина. В тази връзка се разглеждат етапите в развитието на консуматива,

преобразуващ осветление както следва: появата и употребата на лампата на Ами Арганд (**аргандова лампа**), последователната поява и разпространение на **газената лампа** и революционното откритие на крушката с нажежаема жичка – **електрическата**.

2. II Глава: Естетика и технология при изграждане на осветителни тела в силикатни материали

Функционалността, технологичните изисквания и **художествената изразителност** неминуемо вървят успоредно при създаване на едно утилитарно изделие. На първо място функционалния предмет трябва да е ергономичен и удобен за ползване както от потребителска, така и от производствена гледна точка. Друг съществен аспект, който характеризира съвременния дизайн на осветителни изделия е неговата **естетическа визия**. В тази връзка настоящия труд разглежда от една страна визуалното внушение, а то друга традиционните производствени процеси, както съвременните такива.

2.1. Приложими технологии в образуването на осветителни предмети

При формообразуването на осветителни изделия могат да се използват всички технико – технологични възможности на силикатните материали. Това включва както традиционни такива, така и съвременни процеси, даващи широк диапазон за реализация на конкретна идея, респективно продукт. За подсилване на естетическия вид могат да се използват както така наречената **груба керамика**, включваща шамот, барботина³, едър кварцов пясък, така и **финокерамични материали** като порцеланови маси, фаянс, костен порцелан. **Бетонът**, като продукт на силикатните материали, също е приложим в образуването на осветителни изделия, както и съвременните разработки на огнеупорния бетон. **Стъклото**, разбира се, е един от най-приложимите материали при изграждане на такъв тип предмети, особено когато говорим за серийно производство. В тази връзка следват да се разгледат основни производствени техники в различните направления формообразуващи процеси, онагледени с конкретни студии, работещи в тази насока.

³ Дехидратирана глина

2.1.1. Керамични материали:

От технологична гледна точка са приложими всички процеси при формообразуването на едно керамично изделие като използваните маси включват също богато разнообразие. Това могат да бъдат както пластични, така и отливни фини и груби глиносъдържащи материали. При всички процеси на формообразуване, различните декоративни техники са широко използвани, включващи богато разнообразие от релефи, графични изображения и ажюри. Всички тези възможности, онагледени с конкретни примери се разглеждат в два основни формообразуващи процеса, а именно пластично формование и шликерно отливане.

- Пластичното формование

е метод приложим и до днес, който включва ръчно и механично формование. Този тип изграждане може да се работи посредством механизирани апарати като формовъчно колело, шнек или преса или чрез свободно градене на формата. Всички възможности, както и комбинацията от тях, се използват в съвременната изработка на осветителни предмети. Разглежда се творчеството на съвременни автори като **Фредерик Бурдиак**, който използва свободно градене в своята

работа. Друг метод на пластично формоване е посредством точарско колело като се дават примери на автори, работещи посредством този формообразуващ процес от гледна точка на **декоративните възможности**, както и използваните материали.

- **Отливането на керамичните маси**

е един от най-често срещаните похвати за формообразуване и размножаване на всякакъв вид изделия, включително и осветителни. Тук се разглеждат възпроизвеждащите възможности и от гледна точка уникалност на всяко едно изделие. Различните състави дават различен вид на продукта и изборът на материал основно зависи от конкретния проект. Декоративните подходи също са обширни като това може да включва подглазурна и надглазурна декорация, релефно или печатно изображение, ажур, литофани, хромофотография. Разделът разглежда както действащи порцеланови предприятия, така и малки ателиета, работещи в направление дизайн на порцелан, както и **авторски разработки** по изследваната проблематика.

2.1.2. Стъкло

Безспорно стъklarските смеси и производствени процеси са водещи в изработката на осветителни тела. Въпреки това, от гледна точка на художествена изразителност следва да се разгледат няколко основни типа формообразуване. И тук обхвата на студии и автори, работещи в това направление е обширен и изследването цели да покаже някои от възможностите, които дават материалите и процесите в стъклообразуването.

- Устно издухване

е един от основните принципи за формувание на домакински стъклени изделия, както и за основи и/или форми за осветителни тела. Разглеждат се възможностите на производствената технология чрез примери, илюстриращи **художествената насоченост** на дизайн от средата на миналия век до наши дни. Така се набляга върху малка част от авторите, работещи чрез този процес, но показващи високи **естетически показатели**, върху които се набляга в настоящето изследване.

- **Витраж и Тифани**

Принципът на витража е широко използван в направата на осветителни изделия от откриването на технологията Тифани, която позволява триизмерно позициониране на детайлите. Така от една равнина се преминава в скулптурни и пространствени форми, които благоприятстват направата на осветителни изделия. Разделът основно разглежда работата на **първите автори** в България, използващи принципите на технологията, а именно проф. Николай Драчев и художникът стъкло Юрий Василев.

2.1.3. Други силикатни материали

- **Бетон**

Бетонът като продукт на силикатните материали, все по-често се използва в дизайна и изработката на съвременни осветителни тела. Разглежда се работата на Драгош Мотика, румънски архитект, интериорен и продуктов дизайнер. Анализира се използването на материала като органично свързан с идеята в **минималистичния дизайн** на нейния автор. По този начин се обуславя използване на различни силикатни материали в изработката на осветителни изделия от

гледна точка **концептуално представяне**. В този раздел е включена е и авторска разработка по темата.

2.2. Иновативни процеси и съвременни технологии

От изброеното дотук следва, че иновативните процеси са важен етап в проектирането и изработката на осветителни изделия както в дизайнерските разработки, така и във формообразуващите етапи. Това включва и развитието на източникът на светлина като лед базираните продукти и тяхното разнообразие. В тази част се описват основни понятия и някои интересни за проучването примери.

2.2.1. Адитивно производство

Иновативните процеси включват богат диапазон от възможности в производствените методи. В някои направления роботите се използват за създаване на модели, а в други за директно печатане в материал. Това е най-вече поради факта, че съвременните апарати и технологии изчистват редица проблеми, което позволява директно печатане със силикатни материали. В тази връзка принтирането на керамични обекти служещи за осветление става възможно. Такъв подход лежи в основата на **студиото за дизайн на Кристо Логан**, който принтира лампи със

затворена форма директно от **порцелан**. Развитието в адитивното производство позволява разработки не само с керамика, а също така и триизмерен печат на обекти от стъкло. Проследява се и работата на **Нери Оксман**, която провежда изследвания в различни области и материали като **стъкло**, комбинирайки ги с дигиталния дизайн и производство. Въпреки това, все още адитивното производство се предпочита при използването на сложна форма или текстура, която чрез традиционните похвати отнема значително по-голям ресурс.

2.2.2. Дигитално фрезование

Разделът разглежда работата на **студио 13&9**, което експериментира с материали като естествен камък в своята работа. Поради интердисциплинарният си характер и международни партньорства, студиото реализира множество продукти като мебели, подови настилки, модни аксесоари, осветителни тела и художествени обекти. Това позволява на студиото гъвкавост при реализиране на своите идеи, както и експериментиране в разработките на осветителни изделия от фрезован фурнир естествен камък.

2.3. Конструктивни параметри и изисквания към осветителните изделия

Параметрите се разглеждат основно от гледна точка на подходящ консуматив в **художествените** разработки на осветителните изделия.

2.3.1. Изисквания към електрическата мрежа

- Енергийна ефективност

Все по-бързият напредък в изработката на електрически консумативи повишава и изискванията към източника на светлината. Съвременните източници се разработват с възможност за спестяване на електрическа енергия в пъти по-малко от крушките с нажежаема жица. Това благоприятства както спестяването на електрическа енергия, така и опазване на околната среда поради удължения живот и гаранционния срок на консуматива. Друг важен фактор е премахването на затворения обем в диодното осветление, което определя липсата на загряване на електрическия консуматив. Ограничаването на затворения обем в топлоотдаването елиминира прегряване на източникът.

- Безопасност

Безопасността на осветителните изделия е от изключително значение за експлоатацията на такъв тип продукти в живота на човек. Трябва да бъде предвидено изолиране на всички останали консумативи от външна намеса с цел безпрепятствено използване на продукта. От значение е и електрическата мрежа, за която е предназначено изделието и дали следва да се използва в различните световни стандарти. В тази връзка тези направления се разглеждат от гледан точка на основните параметри при проектирането на осветителни тела.

3. III Глава: Форма и концепция на съвременните осветителни тела в силикатния дизайн

Различни фактори от еволюцията на маслената лампа обуславят нейният път докато се превърне в дизайнерско изделие. С напредване на цивилизацията и усвояването на материали като керамика и стъкло, маслената лампа придобива художествена визуалност. Съвкупността от общочовешки фактори, изразяващи се в едно художествено изделие дори и функционално, провокира и разликата както по отношение на формата, така и в декора. Разбира се тази символика, напредвайки през вековете се видоизменя. Значителният момент, в който лампата променя

най-вече своята **формоизграждаща структура** е с напредъка в технологичното развитие. С откриването на аргандовата лампа, в следствие керосиновата и достигайки до електрическата, осветителният съд претърпява значително развитие. Неговата функционалност е все още ясна – той служи предимно за осветление и в някои религиозни обичаи. Тази формалност е свързана със стиловете в изкуството, а не толкова със стилового единство на един дизайн обект. Това провокира за нов прочит върху утилитарните предмети въобще. Така се стига до зараждането на нова тенденция, която дава нови определения и насоки върху функционалните осветителни изделия, а именно съвременният им вид.

3.1. Тенденции във формообразуването

3.1.1. В световен план

Разглеждат се художествените практики в малки и големи производства в съвременната стилистика на осветителните изделия в силикатния дизайн. Това включва разнородните аспекти по отношение на **декорация и текстура** на съдовете. В този смисъл се разглежда и стилистиката на формите, както и комбинацията с декоративните

модели. В световен план, стилът в това отношение е разнообразен, като това са както дълбоко структурни повърхности, така и деликатни рисуначни дизайни. Въпреки това, преобладаващата стилистика е на форми със сложни и геометрични орнаменти. Стилът в различните културни периоди също оказва влияние върху крайния вид на осветителните тела. В тази връзка се проследяват съвременни течения като Стиймпънк и влиянието на органичния дизайн и биоморфизмът в изграждането на такъв тип продукти.

3.1.2. В България

Българският дизайн става все по-конкурентоспособен чрез представяне на изделията и на международно ниво. Когато се говори за дизайн на осветителни тела, не се има предвид само чистата функционалност на продукта. Този жанр става все по-богато наситен чрез възможностите за изразяване, в това число и съвременните технологии. В тази насока може да се каже, че практически навлизат понятия като **художествен дизайн** и концептуално осветление както във формообразуването, така и в иновациите в изработката и използваните консумативи. Това се изразява най-вече чрез възможностите и показателите на светлинните източници. Иновациите в

производствените методи в лицето на триизмерния печат набират все по-голяма популярност, като диапазонът от печатни суровини е обширен. Ресурсите могат да бъдат както различни композитни материали, включващи и био суровини, така и състави като **керамика и стъкло**. В тази насока стилистиката на българския осветителен дизайн се развива с бързи темпове спрямо световния, във всички формообразуващи процеси.

3.2. Светлинните обекти като част от архитектурната среда

Светлинните обекти се синтезират успешно в архитектурната среда без ограничение във формите, използваните материали и декоративни решения. Архитекти и дизайнери съвместно разработват идеите си с цел органичното свързване на всички отделни компоненти, включващи и осветителните тела. В този смисъл спецификата на осветлението включва основния въпрос за връзката му с екстериор и интериор. На тази база Лъкиш говори за хармония на архитектурата с компонентите на осветлението. Пространствените пропорции и декоративни елементи се открояват чрез появата на **светлина, сянка и цвят**. Безспорно формата е от съществено значение, но светлината е това, което я прави четлива. Връзката на осветителните дизайнери с архитекти е

изключително важна като за нея Лъкиш говори още в началото на миналия век. Според него **осветлението** не е най-важния компонент в **архитектурната среда**, но е достатъчен, за да не може да бъде игнориран: „В случай на прекрасна архитектурна работа, архитектът поддържа картина на резултатът или ефекта от него във въображението си, стремейки се да го реализира. В този краен резултат светлината не е същественият фактор, но е изключително важен такъв“⁴.

3.2.1. Концептуални обекти

Тук се разглежда основното внушение на **концептуалната идея** в характеристиката на осветителните обекти. Прегледът започва с работата на **Андре Алет Масон**, който превръща лампата в **художествена керамична пластика**. В този смисъл се говори и за стиловите течения, като това на биоморфната стилистика, с която се свързва неговата работа. Прегледът продължава със съвременни влияния като движението балансирането на камъни и **органичен дизайн** в авторските разработки на светлинни концептуални обекти и скулптурна композиция. Разглеждат се основни характеристики, при

⁴ Мой превод: “The Lighting Art” p113

които осветителните изделия имат предимно идеен характер, превръщайки се в художествени под формата на скулптурни пластики.

3.2.2. Светлинни инсталации

Разглежда се работата на световния дизайнер в направление осветителни обекти Инго Маурер, който работи и в сферата на **концептуалните светлинни инсталации**. На база това се говори за осветителната инсталация като част от изкуството на дизайна и обратно, дизайна на осветителни изделия се превръща в **художествено произведение**. Също така, тази насока се проследява и в България като се разглеждат търсения на дизайнери, работещи в сферата на порцелана, както и авторските такива.

3.3. Силикатните материали като изразно средство в дизайна на осветителни обекти

Стъклото, със своите свойства като прозрачност и способност за пропускане на светлината безспорно придава висока художествена стойност на осветителните изделия. **Керамиката** и в частност фината, от своя страна също дава поле за интерпретация и естетическа изразителност в това направление. Въпреки това, дизайнери и

художници, работещи в тази сфера, показват **артистичните възможности** не само на керамичните и стъклени маси, а също така и в материали, доскоро считани за нестандартни в изработката на осветителни тела. Такива са декоративният бетон, фурнирите от естествен камък и някои композитни и полимерни материали съдържащи силикатни компоненти. Всички тези примери показват връзката на силикатните материали в образуването на осветителните изделия и интерпретацията им в максимална степен, спрямо конкретната идея. Дизайнери и художници показват безспорно естетическо внушение чрез изборът си в конкретния материал. Това обуславя **високата художествена стойност** на силикатните материали във формообразуването на осветителни обекти.

4. Заключение

В настоящия труд предимно се разглежда художествената характеристика при използването на силикатни материали в дизайна на осветителни тела. Техническите и технологични параметри се описват основно от гледна точка на възможностите при проектирането и формообразуването на осветителен предмет. Взети са под внимание техническите изисквания и параметри при изработката на цялостен

осветителен продукт. Настоящият труд има за цел да представи общото развитие на осветителните изделия от маслената лампа до наши дни, като набляга на **актуалната стилистика** и технологичните възможности в силикатния дизайн. Въпреки това, основно внимание се отделя на керамичната лампа, нейното зараждане и развитие до съвременен осветителен обект. В контекста на продуктовия дизайн, обаче, се прави анализ на всички възможни материали използвани в изграждането на светлинни обекти, основно силикатни. Така се прави синтез между **архитектура и осветление** от гледна точка архитектуроника на цялата среда. На база това може да се говори за взаимовръзка в концепцията на две, в своята същност различни направления – архитектура и продуктов дизайн. За да се проследи тясната връзка в двете отношения се прави паралел на възможностите за осветяване от гледна точка **естетика и съвременни технологии**.

Влиянието на социалната среда е тясно свързана с развитието на дизайна, включително и този на осветителни изделия. Въпреки това, редица изследователите имат противоречиви мнения за това до къде стига изкуството и къде започва дизайнът. Все пак съществуват и мнения, подкрепящи твърдението, че този художествен аспект удовлетворява както **материалната, така и духовната** необходимост от

неговото притежание. Безспорно е това, че дизайнът променя социалната среда, развивайки се успоредно с икономическия и технологичен напредък. Това от своя страна благоприятства художествената му трансформация. Още със зараждането на съвременния поглед върху формообразуването на утилитарни предмети се измества фокусът от чистата функция към **художествения обект**. Това влияние става все по-силно в днешно време, което изисква изграждането на все по-концептуални функционални обекти. При образуването на осветителните тела тази идея е широко застъпена. Все повече автори, студии, съвременни дизайнери и художници усещат необходимостта от представянето на лампата най-вече като концептуален и по-малко утилитарен, **осветителен обект**. Въпреки че, функционалността остава на заден план, тя не е напълно загубена, което оформя тясната граница и обяснява понятието. Чрез навлизането на нови технологии и материали се откриват обширни възможности за реализация на такава визуалност. С всички тези примери могат да се обяснят взаимовръзките между **дизайна и изкуството** и как оказва влияние и се влияе както от обществения напредък, така и от личното светоусещане на неговия създател. Още от зараждането на маслената лампа до съвременния дизайн и модерното изкуство, осветителното

тяло е неизменна част от жизнената – психологическа, социална и културна среда на човек.

Приноси

Научни

- Събрана е както българска, така и чуждо езикова литература за развитието на осветителното тяло до съвременен художествен предмет.
- Прави се съпоставка на българският и световен художествен дизайн в това направление чрез анализ и конкретни примери.
- Събрана е конкретна информация за съвременната художествена насоченост в осветителния дизайн като до този момент източниците са концентрирани в различни раздели, исторически и технологични.
- Извеждане на нов термин - светлинен обект, който излиза от контекста на функционален предмет и се превръща в художествено произведение.

Научно-приложни

- Обобщаване на възможностите в художествения силикатен дизайн на осветителни изделия спрямо естетическите и технологични параметри, както и съвременните технически изисквания.

- Чрез авторските проекти се проследява конкретната проблематика във възможностите за използване на съвременните консумативи и приложими технологични процеси.
- Представяне на осветителното тяло като художествен обект, синтезиран в архитектурната среда.
- Анализът следва да послужи не само на студенти от специалност Керамика и Дизайн на порцелан и стъкло, а и на всички останали дизайнерски специалности работещи в материал, при създаването на художественото проектиране и изработката на осветителни изделия.

Списък на публикациите по темата

1. Мутафчиева, Гергана. Форма и Концепция на Съвременните Осветителни Тела в България. НХА. 2017. (под печат)
2. Мутафчиева, Гергана. Технологичното Развитие в Силикатния Дизайн на Осветителни Изделия. НХА. 2018.